

OLIV TA'LIMNI BOSHQARISHDA INNOVATSION G'OYALARNING O'RNI

Erkinova Dildora Baxrom qizi,

Webster Universiteti magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimini boshqarishda innovatsion g'oyalarning o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy boshqaruv yondashuvlari, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish mexanizmlarining ta'lim sifatiga va boshqaruv samaradorligiga ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, innovatsion boshqaruvni joriy etishda yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, oliy ta'lim, boshqaruv, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, LMS, samaradorlik, ta'lim sifati.

Аннотация. В данной статье с научной точки зрения анализируется роль и значение инновационных идей в управлении системой высшего образования. Будет изучено влияние современных управленческих подходов, цифровых технологий, искусственного интеллекта и механизмов принятия решений на основе данных на качество образования и эффективность управления. Также рассматриваются проблемы, возникающие при внедрении инновационного управления, и пути их устранения.

Ключевые слова: инновации, высшее образование, управление, цифровая трансформация, искусственный интеллект, LMS, эффективность, качество образования.

Abstract. This article analyzes the role and significance of innovative ideas in the management of higher education systems from a scientific perspective. It examines the impact of modern management approaches, digital technologies, artificial intelligence, and data-driven decision-making mechanisms on the quality of education and management efficiency. In addition, the challenges arising in the implementation of innovative management and the ways to overcome them are discussed.

Keywords: innovation, higher education, management, digital transformation, artificial intelligence, LMS, efficiency, quality of education.

Kirish. Hozirgi globalizatsiya va raqamlashtirish sharoitida oliy ta'lim tizimi tub o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. An'anaviy boshqaruv modellari zamonaviy talablarni to'liq qondira olmayapti. Shu sababli innovatsion g'oyalar asosida boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish dolzarb masalaga aylandi. Oliy ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki innovatsiyalarni yaratish va tarqatish markazlari sifatida faoliyat yuritmoqda. Bu esa boshqaruv tizimida yangi yondashuvlarni talab qiladi

Adabiyotlar tahlili. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion boshqaruv masalalari Peter F. Druckerning innovatsiya va tadbirkorlik haqidagi nazariyalari asosida shakllanib, zamonaviy ta'lim tizimiga mos ravishda rivojlanmoqda. OECD va UNESCO hisobotlarida raqamli transformatsiya va ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvning ta'lim sifati hamda samaradorligiga ijobiy ta'siri ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, Tony Bates hamda Neil Selwyn tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarning integratsiyasi muhim omil sifatida e'tirof etiladi. Mazkur manbalar oliy ta'lim tizimida innovatsion boshqaruvni joriy etish zarurati va uning strategik ahamiyatini kompleks yoritib beradi

Tadqiqot metodologiyasi. Quyida tadqiqotda foydalanilgan metodlarni batafsil yoritib o'tamiz:

Tahliliy metod (analytical method) – mavjud ilmiy adabiyotlar, nazariy qarashlar va konseptual yondashuvlarni chuqur o‘rganish va tahlil qilishga asoslanadi. Bu metod orqali muammoning nazariy bazasi shakllantiriladi. ilmiy maqolalar, monografiyalar, xalqaro hisobotlar (OECD, UNESCO, World Bank) tahlil qilindi, innovatsion boshqaruvga oid zamonaviy konsepsiyalar (digital transformation, smart education, data-driven management) o‘rganildi turli mualliflarning qarashlari solishtirildi va umumlashtirildi.

Qiyosiy tahlil (comparative analysis) rivojlangan davlatlar (AQSh, Buyuk Britaniya, Singapur, Janubiy Koreya) universitetlari boshqaruv tizimi o‘rganildi, raqamli boshqaruv, akademik erkinlik, moliyaviy boshqaruv modellarining farqlari tahlil qilindi, milliy tizim bilan taqqoslash amalga oshirildi.

Tizimli yondashuv (systems approach) – oliy ta’limni boshqarishni o‘zaro bog‘langan elementlardan tashkil topgan murakkab tizim sifatida ko‘rib chiqadi. Bu yondashuvda har bir komponent (talabalar, o‘qituvchilar, boshqaruv organlari, texnologiyalar, resurslar) yagona tizimning tarkibiy qismi sifatida tahlil qilinadi.

Empirik kuzatish (empirical observation) – real amaliyotdagi boshqaruv jarayonlarini bevosita yoki bilvosita o‘rganishga asoslanadi. Bu metod nazariy qarashlarni amaliy dalillar bilan mustahkamlash imkonini beradi

Tahlillar va natijalar. Mazkur tadqiqot oliy ta’limni boshqarishda innovatsion g‘oyalarni kompleks o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, turli ilmiy metodlar integratsiyasi asosida amalga oshirildi. Har bir metod o‘ziga xos funksional vazifani bajaradi va umumiy natijaning ishonchliligini ta’minlaydi.

Metodlarning integratsiyalashgan qo‘llanilishi tadqiqotning ilmiy ishonchliligi va obyektivligini oshiradi. Tahliliy metod nazariy asosni yaratadi, qiyosiy tahlil ilg‘or tajribani aniqlaydi, tizimli yondashuv muammoni kompleks ko‘rib chiqadi, empirik kuzatish esa amaliy tasdiqni ta’minlaydi.

Natijada oliy ta’limni boshqarishda innovatsion g‘oyalarni samarali joriy etish bo‘yicha asoslangan ilmiy xulosalar shakllantiriladi.

Innovatsion boshqaruv – bu oliy ta’lim muassasasining barcha boshqaruv jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar, raqamli infratuzilma va ilg‘or metodologiyalar asosida optimallashtirish va transformatsiya qilish jarayonidir. Bu yondashuv an’anaviy boshqaruvdan farqli ravishda moslashuvchanlik, tezkorlik va ma’lumotlarga asoslanganlikni ta’minlaydi.

Raqamli transformatsiya ta’lim boshqaruvida tub burilish yasadi. U quyidagi jarayonlarni qamrab oladi. Hujjat aylanishini elektronlashtirish, o‘quv jarayonini raqamlashtirish, boshqaruv qarorlarini data asosida qabul qilish.

Raqamli tizimlarning afzalliklari tezkorlik, aniqlik, inson omilining kamayishi, xarajatlarning qisqarishi. Misol sifatida, elektron jurnal va reyting tizimlari o‘quvchilar faoliyatini aniq monitoring qilish imkonini beradi. Raqamli platformalar – bu ta’lim va boshqaruv jarayonlarini yagona axborot muhitida integratsiya qiluvchi dasturiy tizimlardir. Ular barcha ishtirokchilar (talabalar, o‘qituvchilar, administratorlar) o‘rtasida samarali

o'zaro aloqani ta'minlaydi. Innovatsion boshqaruv oliy ta'lim tizimini raqamli va intellektual asosda rivojlantirishning muhim mexanizmidir. Raqamli platformalar boshqaruvni integratsiyalasa, avtomatlashtirilgan tizimlar uni soddalashtiradi va tezlashtiradi, ma'lumotlarga asoslangan yondashuv esa qarorlar sifatini oshiradi. Ushbu uch komponentning uyg'unligi zamonaviy, samarali va raqobatbardosh ta'lim tizimini shakllantiradi. Innovatsion boshqaruv oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonini tashkil etish, nazorat qilish va takomillashtirishning yangi modelini shakllantiradi. Uning asosiy ta'siri ta'limning individuallasuvi, interaktivligi va texnologik boyitilishida namoyon bo'ladi. Innovatsion boshqaruv ta'lim sifatini oshirishning fundamental omili hisoblanadi. Individual yondashuv, interaktiv metodlar va virtual texnologiyalar integratsiyasi natijasida ta'lim jarayoni yanada samarali, moslashuvchan va talabaga yo'naltirilgan shaklga keladi. Bu esa zamonaviy oliy ta'lim tizimining raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy mezonlardan biridir.

Sun'iy intellekt ham ta'lim tizimida strategik boshqaruv vositasi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb qilmoqda. Sun'iy intellekt yordamida boshqaruv jarayonlari avtomatlashtiriladi, qarorlar ma'lumotlarga asoslanadi va o'quv jarayoni individualizatsiya qilinadi. Quyida sun'iy intellekt ta'lim tizimidagi asosiy funksiyalari batafsil yoritiladi. O'quvchilarning bilim darajasini prognozlash

Sun'iy intellekt algoritmlari o'quvchilarning test natijalari, topshiriqlari va baholarini tahlil qiladi. Natijalar asosida o'quvchining kelajakdagi bilim darajasi va muvaffaqiyati prognoz qilinadi. Shu usul yordamida pedagoglar vaqtida qo'shimcha mashg'ulotlar belgilashlari mumkin, bu esa o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Masalan, adaptiv test tizimlari talabaning javoblaridagi tendensiyalarni aniqlab, qaysi mavzularni mustahkamlash zarurligini ko'rsatadi.

Individual o'quv yo'nalishlarini ishlab chiqish har bir o'quvchining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash orqali shaxsiy ta'lim rejasi tuziladi.

Sun'iy intellekt o'quv jarayonini individualizatsiya qiladi, ya'ni har bir talaba o'z darajasiga mos kontent, topshiriq va mashqlarni oladi. Natijada, ta'lim jarayoni universal emas, balki talabaga moslashtirilgan bo'ladi, bu esa o'rganish samaradorligini oshiradi.

Risk guruhlarini aniqlash sun'iy intellekt tahlil qiluvchi algoritmlar orqali o'quvchilarning qaysi guruhlari akademik muvaffaqiyatsizlik xavfi ostida ekanini aniqlaydi. Risk guruhlari belgilanishi bilan pedagoglar oldindan profilaktik choralar ko'rishlari mumkin: individual maslahat, qo'shimcha darslar yoki mentorlik dasturlari. Bu yondashuv ta'lim sifatining barqarorligini ta'minlaydi va o'quvchilarning tushib qolish ehtimolini kamaytiradi.

Ta'lim sifatini baholash sun'iy intellekt tizimlari o'quv jarayonining samaradorligini doimiy monitoring qiladi. Talabalar faoliyati, test natijalari va darsga qatnashish kabi ko'rsatkichlar asosida umumiy sifat baholanishi mumkin.

Analitik tizimlar rahbarlarga tezkor hisobotlar beradi va strategik qarorlar qabul qilishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, Sun'iy intellekt pedagoglar uchun tavsiyalar ishlab

chiqadi: qaysi metodlar samarali, qaysilari takomillashtirilishi kerakligini ko'rsatadi. Adaptiv o'qitish platformalari (Smart Sparrow, Knewton) talabalarning o'zlashtirish darajasiga mos kontent beradi. AI chat-botlar talabalar savollariga tezkor javob beradi, shu bilan pedagoglar yukini kamaytiradi.

Predictive Analytics algoritmlari universitet rahbarlariga o'quv jarayonini optimallashtirish va resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi

Xulosa. Ta'lim tizimini boshqarishda innovatsion yangiliklar zamon talabi sifatida tobora muhim ahamiyat kasb qilmoqda. Raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, big data va masofaviy ta'lim platformalari boshqaruv jarayonlarini tubdan o'zgartirib, samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Raqamli tizimlar hujjat aylanishini elektronlashtirish, o'quv jarayonini individualizatsiya qilish va boshqaruv qarorlarini real vaqt rejimida ma'lumotlarga asoslab qabul qilish imkonini beradi. Sun'iy intellekt esa o'quvchilarning bilim darajasini prognozlash, individual ta'lim yo'nalishlarini yaratish, risk guruhlarini aniqlash va ta'lim sifatini baholashda strategik vositaga aylanadi. Innovatsion boshqaruvning amaliy joriy etilishi nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytiradi, resurslarni tejaydi va rahbarlar uchun tezkor, aniq va ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini yaratadi. Shu sababli, kelajakda ta'lim tizimini rivojlantirish va boshqarishda innovatsion yondashuvlarni keng qo'llash muhim vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Drucker, P. F. (1985). *Innovation and Entrepreneurship*. New York: Harper & Row.
2. OECD. (2022). *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
3. World Bank. (2021). *Digital Transformation in Higher Education*. Washington, DC: World Bank.
4. Bates, T. (2019). *Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning*. Vancouver: BCcampus.
5. UNESCO. (2023). *ICT in Education: A Critical Literature Review and Its Implications*. Paris: UNESCO.
6. Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. London: Bloomsbury Academic.
7. Anderson, T., & Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(3), 80–97.
8. Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3–10.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari (2019–2024).
10. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. (2023). *Oliy ta'lim tizimini raqamlashtirish strategiyasi*.